

nosti, pri tem krepko razumski, je pokazal nekaj del, zlasti plastičnih, ki vsebujejo prvine iskrenega nadčutnega nabožnega slikarstva. In to navzlic njegovi izrazito svojski čutnosti. Spomniti se je le treba, da je lani prav tam zmagala njegova „Kopalka“. Tone Kralj si je izdelal že nekak osebni slog, katerega mu je izoblikovalo njegovo delo na področju cerkvenega slikarstva. Dekorativni značaj in nujna težnja po poenostavitvi in monumentalnem učinkovanju, ki sta posledica pogostih stenskih nabožnih kompozicij, v malem ne dasta njegovim delom, da bi iskreno religiozno čuvstvo prišlo do ustreznega, prepričevalno krepkega izraza. Vendar so zlasti njegove plastike veren izraz tega sicer nekam mračnega, strastnega religioznega doživljanja.

Maksim Sedej je razstavil dvoje naivnih idil, kjer je motiv Madone uporabljen čisto priložnostno, pa toplo prisrčno v nekakem sentimentalnem žanerskem načinu. Čisto slikarsko, koloristično gledano, so dela Mire Pregljeve odlična, izrazna pa glede na okvir razstave šibka. To so v bistvu portreti ali skupine, kjer je avreola le vnanja, neutemeljena pritiklina. Isto bi mogel reči o Madonah Olafa Globočnika, Jakca in še nekaterih. Motivno in po občutju sodijo v dani okvir nekam bolj kompozicije Elde Piščančeve, le da so pogostoma močno prisiljene in brez potrebe v prirodnih oblikah nekemu neutemeljenemu slogu na ljubo nasilno izpremenjene. Narodopisno zanimive so Gasparijeve podobe, priče njegovega romantičnega pogleda na svet, ki je čisto brez sleherne življenjske resničnosti. Značilno za okus širokega občinstva je, da je največ glasov ob javnem glasovanju obiskovalcev razstave dobila neka romantično pojmovana naturalistična kompozicija Ivana Vavpotiča, ki predstavlja staro ženico ob molitvi pred kipom Madone pod križem. — Razstavo je prav okusno uredil slikar Olaf Globočnik, le pri izberu je bil preveč popustljiv.

Razstava je pokazala, da našim slikarjem in kiparjem religiozna umetnost ni več nujen izraz njihovega notranjega dožemanja sveta, da jim ni več resnična potreba, temveč da jih nabožni motivi vabijo le s svojim legendarnim, motivnim bogastvom, ki nudi neštete možnosti izživljanja. Zato je bil vtisk te razstave slaboten, razstavljeno delo pa po pretežni večini plehko, brez problematike, globine in vzvišenosti. Nekoč je bila religiozna umetnost kakor očitna izpoved umetnikov, pravo bogoslužno delo. Tega razstava ni mogla pokazati. Navzlic privlačnosti in mistični čuvstvenosti, ki jo problem upodabljanja Madone vsebuje tudi za versko indiferentnega oblikovnega umetnika, je dokazala, da se bo lik slovenske Madone oblikoval šele v bodočih dneh, ki bodo dostopnejši duhovnim, nadčutnim vrednotam. K. Dobida.

Galerija umjetnina Primorske banovine — Split. Prikaz rada 1931 i 1932. Izdanje Galerije umjetnina, Split. Svezak I. — Split, 1933.

Ob koncu leta 1931. so otvorili v Splitu umetnostno galerijo primorske banovine. Njeni pričetki segajo v leto 1908., ko je umetniško društvo „Medulić“ priredilo v Splitu prvo pokrajinsko razstavo in zbralo ob tisti priliki vse tedanje znamenitejše dalmatinske slikarje in kiparje. Že tedaj so bila nakupljena nekatera dela z namenom, da se uvrste v galerijo, ki naj se osnuje v Splitu. Poglavitne zasluge, da je ta misel postala meso, ima pa prejšnji splitski župan in poznejši ban primorske banovine, *dr. Ivo Tartaglia*. Kot mestni župan in ban je z vsemi silami deloval, da se Split v vsakem pogledu kulturno dvigne, pospeševal umetnost vseh panog, podpiral na vso moč gledališče, zlasti pa delal, da se zbere čimprej kar največ gradiva za nameravano umetnostno galerijo.



Tako je leta 1928. splitska občina sklenila, da čimprej odpre to umetnostno ustanovo. Ko je pa dr. Tartaglia postal ban, je svojo davno zamisel kmalu izvedel. Dne 1. decembra 1931. je v najetih zasebnih prostorih slavnostno odprl galerijo, v kateri je bilo zbranih približno 300 del.

Splitska umetnostna galerija je ustanova primorske banovine, ki jo upravlja po posebnem, za to nastavljenem strokovnem osebju, preskrbuje zanjo denarna sredstva in je lastnica razstavljenih umetnin, kolikor niso samo posojene. Namen galerije je poleg zbiranja, shranjevanja in razstavljanja umetniških del oblikovnih umetnikov, kar je njeno poglavitno delovanje, še popisovanje umetniških spomenikov stare dobe, fotografiranje le-teh, zbiranje slik in izdajanje spisov o dalmatinski umetnosti, hkrati pa zbiranje ljubiteljev oblikovne umetnosti.

V galerijski zbirki so dela, ki jih je v ta namen doslej nakupila splitska občina in ki jih je nekako tretjina vseh. Razen teh so zbrane še umetnine iz narodopisnega in arheološkega muzeja, dominikanskega samostana in semenišča ter iz umetnostno obrtne šole kakor tudi zbirke nekaterih zasebnikov. V galeriji je nadalje venec Meštrovićevih del iz zgodnje mladosti, mimo tega pa še nekaj dvajset njegovih plastik v mavcu iz dobe pred vojno. Poleg Meštrovića je precej popolno zastopan slikar Celestin Medović, medtem ko je zbirka slik Vlaha Bukovca razmeroma skromna. Zanimivo je, da ima galerija tudi nekaj slovenskih slik in so od teh razstavljeni dve Jamovi in po ena Jakopičeva, T. Kraljeva in Zupanova.

V splitski galeriji so zbrana najrazličnejša dela, kakor so bila pač na razpolago. Zastopani so stari mojstri, in to italijanski in domači, pa novejši in prav sodobni. Med temi je tudi nekaj tujih imen, nekaj jih je slavnih nekaj pa tudi malo znanih. Vidi se, da so zbirko sestavljali brez pravega estetskega kriterija, kakor pogrešam sploh smotreno premišljenega načrta za sestavo in za bodoči razvoj galerije. Vidi se, da je okvir njenega delovanja, kakor so si ga zamislili ustanovitelji, preširok in da je zato prav malo verjetno, da bo mogoče doseči, da bi ta ustanova kedaj dosegla vsaj relativno popolnost, če bo nadaljevala v dosedanji smeri. Z gmotnimi sredstvi, ki bodo verjetno na razpolago, še davno ne bo mogoče doseči zaželenega cilja, ki je očitvidno: univerzalna galerija. Dosedanje zbirke kažejo, da so bila dela zbrana brez prave izbire in smeri in da galerija — vsaj v današnji obliki — ne predstavlja niti približno popolne in točne podobe dalmatinske pokrajinske umetnosti, ne stare ne sodobne.

Knjiga, ki vsebuje poročilo o delovanju galerije v prvih dveh letih, je izdana prav razkošno, lepo je ilustrirana in natisnjena na težkem reprodukcijskem papirju. Mimo poročil o začetkih in o otvoritvi galerije ter o nje ciljnih in delovanju, prinaša tudi seznam razstavljenih del, ki so nameščena v 22 sobah. Čemu so v knjigi ponatiski treh priložnostnih spisov o Manetu, Murillu in Gustavu Doréju, katere je v splitskih dnevnikih objavil kustos galerije A. Uvodić, ni jasno.

Ustanovitev te galerije je viden znak, da se pričinja Dalmacija zavedati svoje nekdanje umetnostne veličine in da skuša doseči tudi v oblikovni umetnosti nekdanjo slavo. Vendar je značilno, da ta galerija ni nastala — kakor naša slovenska Narodna galerija — po volji in iz sredine širokih narodovih plasti, temveč da je uspeh in zasluga poedinca, ljubitelja lepih umetnosti. Brez osebnega zanimanja dr. Tartaglie Split danes galerije ne bi imel.



Svoj namen bo ta umetnostna ustanova dosegla le, če se ji o pravem času — in zdaj še ni prepozno — dá pravo smer. Ob trajnem prizadevanju bi bilo mogoče, da postane iz nje še kedaj prava, popolna dalmatinska galerija, kar naj bi bil njen poglavitni in edini cilj. Denar, izdan z namenom, da se ustvari reprezentativna splošna zbirka umotvorov vseh časov in vseh narodnosti, je pa po vsi verjetnosti potrošen zaman, ves trud v to smer pa jalov.

*K. Dobida.*

## GLEDALIŠKI PREGLED

Ob zaključku mariborske drame v sezoni 1932./1933. Vprašanja za obstoj mariborskega gledališča so še vedno na dnevnem redu in mnogo neustrašenosti pri delu in vere v lastno moč je treba vsem, ki kakorkoli pomagajo vzdrževati ta pomembni košček slovenske kulture.

V sezoni 1932./1933. je mariborska drama uprizorila petnajst iger, med katerimi jih je bilo nanovo naštudiranih trinajst in sta bili le dve ponovitvi iz prejšnjih sezon. Spričo dejstva, da je v mariborskem gledališču zaradi maloštevilnega osebja zaposlen skoro vsak igralec pri vsaki igri in da poleg tega večina dramskih igralcev nastopa tudi v opereti, kažejo omenjene številke napor, ki mora v vsakem čitatelju vzbuditi občudovanje in spoštovanje, čeprav je samo po sebi razumljivo, da treznemu in preišljenemu delu to ne more biti v prid. Kljub temu se ne sme utajiti, da so nekatere predstave pričale o skrbni, vestni in vztrajni pripravi, čeprav je bilo na drugi strani zopet občutiti na hitro skrpane uprizoritve. Morda bi bilo upravi, osebju in občinstvu ustrezno, da bi se delalo manj, a to temeljiteje.

Med režiserji zavzema prvo mesto Jože Kovič, ki je režiral letos deset predstav: Cankarjevo komedijo „Za narodov blagor“, Goldonijeve „Zvedave ženske“, Golarjevi „Dve nevesti“, Kreftove „Celjske grofe“, Nušičevo „Gospo ministrovko“, Ostrovskega „Nevihto“, Bartoševoga „Švejka“, Langerjevo „Spreobrnitev Ferdinanda Pištore“, Raynalov „Grob neznanega junaka“ in Dehmlove „Človekoljubce“. Kovič postavlja dela na oder z izredno lahkoto. Pozna oder in občinstvo in zna izrabiti na prvem vsako možnost, da bi ustregel drugemu. Ima izvirne, duhovite zamisli, ki dajejo predstavam često samosvoj poudarek, včasih ga pa vendar zavajajo predaleč, da postane neotipljiv in posreden. Harmoniji prizorov posveča več pozornosti in ljubezni kakor izoblikovanju posameznih vlog. Njegova izrazito impulzivna narava ga včasih zavede do prenačlenosti, a z razgibanostjo, izumljivostjo in živahnostjo zmore premagati tudi najtežja mesta. Letos je razočaral s Cankarjevo komedijo „Za narodov blagor“, ki je niti izdaleč ni izčrpal ter ji z nepotrebnim in neduhovitim sceničnim komentarjem in neumestnim karikiranjem zabilisal ves globlji smisel. Spretno dognano predstavo pa je ustvaril zlasti s Kreftovimi „Celjskimi grofi“, kjer je verno sledil vsem avtorjevim zamislim, in z Ostrovskega „Nevihto“, kjer je slikam največje razgibanosti umetniško spretno vzpo-redil učinkovite tišine in s tem ustvaril zaželeno ustrezajoče vzdušje. — Vladimir Skrbinešek je režiral le dve predstavi: Aschevega „Boga maščevanja“ in Preradovićevo igro „Se li razumemo?“. Skrbinešku gre predvsem za tem, da igro uklene na osrednji problem. Literatura mu je bližja od odra in pravilnemu poudarku stavka žrtvuje sceno. Gledalca hoče sugestivno prikleniti z besedo.